

Visie schoon en gezond water

INLEIDING

Met het Waterbeheerprogramma 2022-2027 is de watertransitie echt begonnen. We zetten de beweging in naar een veerkrachtige en toekomstbestendige waterhuishouding in 2050. Water is de levensader van onze leefomgeving. Het bepaalt hoe we wonen, werken en samenleven. Een toekomstbestendige waterhuishouding betekent dat schoon en voldoende water vanzelfsprekend is, voor alles dat leeft, nu en voor de generaties na ons.

In het Bestuursprogramma Water voor nu en later van Waterschap De Dommel is de noodzaak uitgesproken om een langetermijnvisie op schoon water te ontwikkelen. “Zo kunnen we slim inspelen op, interveniëren en investeren gericht op de lange termijn,” staat daarin. Deze visie vormt het kompas voor alles wat we doen, van onze afvalwaterzuiveringen en transportstelsels tot het grond- en oppervlaktewatersysteem.

We kijken vooruit naar 2050 als het moment waarop we een robuust, veerkrachtig en schoon watersysteem willen hebben gerealiseerd. 2030 zien we als een belangrijk kantelpunt waarop de eerste grote veranderingen zichtbaar en voelbaar zijn. De opgaven stoppen niet in 2050, maar de richting is helder. We bouwen stap voor stap aan een watersysteem dat meebeweegt met het klimaat, de natuur en de samenleving van de toekomst. Daarbij zien we schoon én voldoende water als onlosmakelijk verbonden: waterkwaliteit en -kwantiteit versterken elkaar in een toekomstbestendig systeem.

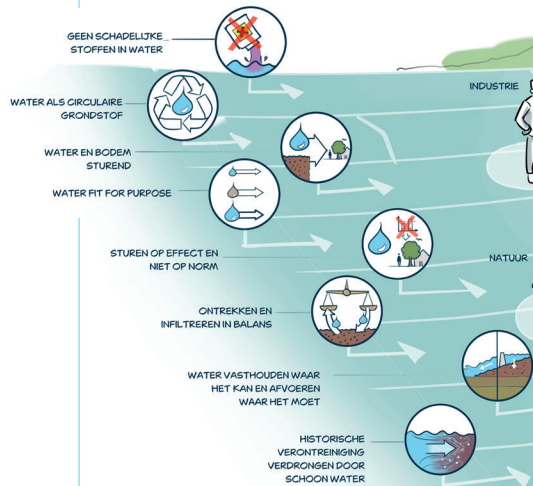
INHOUDSOPGAVE:

Inleiding	1
Op weg naar (overal) schoon en gezond water	2
Onze visie: het wenkend perspectief van schoon en gezond water	3
Van visie naar uitvoering	3
Rolopvatting	4
Leidende principes	5
Voorbeelden	14
Uitvoeringsstrategie	16
Bijlagen: gesprek met onze stakeholders	18

Op weg naar schoon en gezond water

strategische opgaven

leidende principes

ONZE VISIE: HET WENKEND PERSPECTIEF VAN SCHOON EN GEZOND WATER

Wij zien een toekomst waarin al het water in ons gebied schoon en gezond is. Een watersysteem waar we zorgvuldig mee omgaan, omdat we water niet als vanzelfsprekend beschouwen maar als een kostbare hulpbron die we actief beschermen.

Ons water is van natuurlijke kwaliteit, wordt circulair gebruikt en is robuust genoeg om te voorzien in de maatschappelijke behoeften van nu en straks: van recreatie en landbouw tot drinkwatervoorziening en ecologische balans.

Water vormt de basis voor gezondheid, leefbaarheid en economische ontwikkeling. Het is veilig om in te zwemmen en langs te recreëren. Agrariërs kunnen hun gewassen verantwoord beregenen, water en natuur zijn in balans en drinkwaterbedrijven beschikken over betrouwbare bronnen.

Alles dat leeft heeft recht op schoon water. Water is de bron van elk leven. Dat willen we behouden, versterken en doorgeven aan volgende generaties.

VAN VISIE NAAR UITVOERING

Om onze visie te realiseren, richten we onze inzet op drie samenhangende richtingen die elkaar versterken.

Naar een schone en circulaire waterketen

We werken nu al samen met partners om hen te verleiden en te inspireren tot maatregelen die vervuiling voorkomen. In 2030 bouwen we voort op deze initiatieven en ervaringen, maar pakken we ook een duidelijker sturende en activerende rol. Dat kantelpunt markeert de overgang van vooral verkennen en stimuleren naar ook reguleren, regisseren en gericht sturen op gezamenlijke resultaten in de hele waterketen. We spreken partners actiever aan op hun bijdrage, nemen verantwoordelijkheid waar dat nodig is en dragen zichtbaar bij aan de transitie van denken naar doen.

We zetten vol in op het voorkomen van vervuiling door bronaanpak en technologische innovatie. We streven ernaar dat bedrijven en huishoudens geen milieuvreemde stoffen meer lozen en dat waterzuiveringsinstallaties steeds effectiever worden. Daarbij beschouwen we waterkwaliteit en -waterkwantiteit als onlosmakelijk verbonden: schoon en voldoende water versterken elkaar en vormen samen de kern van een toekomstbestendige waterketen.

In 2050 is onze ambitie een volledig circulaire waterketen waarin schadelijke stoffen structureel uit het systeem zijn geweerd. Zo bouwen we samen aan een toekomst waarin water niet langer een transportmiddel voor afval is, maar een bron van leven en welzijn.

Bewust gebruik en robuuste inrichting

De komende decennia groeit het besef dat water een kostbare hulpbron is. In 2030 versterken we bestaande initiatieven die bewustwording vergroten en vertalen dit naar breder gedrag in de samenleving. Burgers, bedrijven en overheden nemen gezamenlijk verantwoordelijkheid voor schoon water. In 2050 is onze ambitie een robuust en veerkrachtig watersysteem waarin watergebruik volledig is afgestemd op functie en beschikbaarheid, en waarin hergebruik en zuinigheid vanzelfsprekend zijn. Ook na 2050 blijven we dit systeem verbeteren om het zelfreinigend vermogen te versterken en extremen zoals droogte en wateroverlast beter op te vangen. Door samen te werken aan een duurzame inrichting en verantwoord gebruik, creëren we een leefomgeving waarin mens, natuur en economie in balans zijn.

Maatschappelijke waarde en ruimtelijke keuzes

Investerings in waterbeheer worden steeds meer beoordeeld op hun maatschappelijke waarde. In lijn met het Handelingsperspectief watertransitie brengen we nu al waterkwaliteit en -kwantiteit nadrukkelijk in bij ruimtelijke keuzes. Samen met overheden en partners werken we toe naar het omslagpunt in 2030, het moment waarop vrijblijvendheid plaatsmaakt voor gericht sturen op een toekomstbestendig watersysteem. In 2050 is onze ambitie dat het water- en bodemsysteem volledig leidend is bij alle ruimtelijke ontwikkelingen, zoals woningbouw en infrastructuur. Ook daarna blijft het een gezamenlijke opgave om deze balans te behouden en te versterken. Zo zorgen we ervoor dat toekomstige generaties kunnen rekenen op schoon en gezond water, als fundament en inspiratiebron voor een vitale en veerkrachtige samenleving.

ROLOPVATTING

Om deze richtingen waar te maken, is het belangrijk helder te hebben welke rol het waterschap daarin vervult. Onze ambitie vraagt om focus, samenwerking en een duidelijke positionering. Daarom formuleren wij onze rol als volgt:

- **Als waterschap zetten wij ons actief in voor een robuust watersysteem.**

We werken aan een systeem dat bestand is tegen extreme weersomstandigheden, klimaatverandering en andere maatschappelijke uitdagingen. We streven naar een duurzaam ingericht watersysteem waarin waterveiligheid, waterkwaliteit en de beschikbaarheid van water goed op elkaar zijn afgestemd.

- **We nemen de leiding waar dat nodig is, volgen waar dat kan en werken altijd samen met anderen.**

In sommige situaties nemen we het voortouw, bijvoorbeeld bij complexe opgaven of als specialist op het gebied van waterkwaliteit. In andere gevallen sluiten we aan bij initiatieven van partners, zoals gemeenten, provincies, agrariërs en natuurorganisaties. Samenwerking staat daarbij centraal: we zoeken actief de verbinding en werken aan gezamenlijke oplossingen voor gezamenlijke opgaven.

- **We verleiden waar het kan, regisseren waar het moet.**

We verleiden en inspireren waar dat (niet anders) kan, maar nemen vanaf het kantelpunt ook nadrukkelijk een activerende en regisserende rol. Waar het behalen van doelen of maatschappelijke impact vraagt om steviger sturing, durven we ook normerend of handhavend op te treden. We spreken partners aan, stimuleren samenwerking en dragen zichtbaar verantwoordelijkheid voor de voortgang van de watertransitie.

- **We zijn agenderend en richtinggevend in maatschappelijke discussies en beleid rondom schoon en gezond water.**

Om onze visie op schoon water te kunnen realiseren hebben we ook andere overheden nodig - ook buiten de grens. Dat vraagt om zowel agenderend en richtinggevend te zijn in maatschappelijke discussies en beleid rondom schoon en gezond water. We werken daarom proactief met overheden samen. We maken expliciet wat we nodig hebben voor de uitoefening van onze kerntaken en het uitvoeren van onze visie op schoon water. Waar onze visie of kerntaak in het gedrang komt, schromen we niet om een stevige rol te pakken.

LEIDENDE PRINCIPES

Om bovenstaande visie te kunnen waarmaken/realiseren hebben we gezocht naar een werkwijze, die ervoor zorgt dat we vandaag het juiste doen op weg naar een toekomstbestendige leefomgeving.

Een belangrijk instrument in het werken aan schoon en gezond water wordt gevormd door een twaalfstal leidende principes voor ons handelen. Het is een set gezamenlijk gedragen uitgangspunten voor ons handelen van vandaag, waardoor een gewenste toekomst dichterbij komt. Want de verandering moet nu al beginnen, de leidende principes bieden handvatten voor de koers waarmee we projecten, initiatieven en besluiten kunnen “sturen” richting een gewenste toekomst. De leidende principes geven niet aan wat het beeld voor 2050 is, maar representeren de waarden waar een toekomstige leefomgeving aan moet voldoen.

We hebben de leidende principes geformuleerd in termen van een overgang (“shift”) van onze huidige werkwijze naar een toekomstbestendige werkwijze. We beseffen dat we het huidige systeem niet in één keer kunnen veranderen maar dat dat stapsgewijs moet gebeuren, het is een leerproces. Hier moet de strategie die volgt op deze visie dan ook concreet handen en voeten aan geven. Belangrijk daarbij is op te merken dat we niet bij nul hoeven te beginnen maar op een aantal punten al bezig zijn, een aantal voorbeelden worden verderop in dit document beschreven.

Bij elk van deze perspectieven staan twee essentiële vragen centraal:

- Waarom is de huidige omgang met het systeem niet vol te houden?
- Welke nieuwe blik is nodig voor voldoende schoon en gezond water in de toekomst?

► Leidend principe 1

WE WERKEN OPGAVEGERICHT

Bij ons staat het maatschappelijke vraagstuk centraal — niet de organisatie. Of het nu gaat om de waterkwaliteit, de stapeling van ruimtelijke functies of andere complexe uitdagingen, wij hanteren een opgabegegerichte aanpak waarin samenwerking en wendbaarheid de sleutel zijn. Het maakt ruimte voor innovatieve oplossingen en zorgt ervoor dat iedereen bijdraagt vanuit zijn of haar unieke rol en expertise — met het maatschappelijke belang als uitgangspunt.

VAN TAAKGERICHT NAAR OPGAVEGERICHT

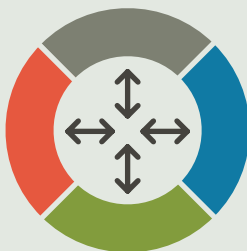
VAN:

De (kern)taak van de organisatie bepaalt het uitgangspunt van wie wat doet.

NAAR:

De maatschappelijke opgaven bepalen wat er nodig is, en iedereen die in staat is aan de oplossing bij te dragen doet dit zonder voorbehoud.

Dit betekent bijvoorbeeld dat we, net als in de GGA-gebieden, de opgave centraal stellen, samen kijken hoe we dat kunnen oplossen en pas dan kijken naar wat onze taak daarin zou kunnen zijn.

► Leidend principe 2

GEBRUIKERS GAAN BEWUST OM MET WATER

In de loop der tijd groeide de afstand tussen mens en water, zowel fysiek als mentaal. Door verstedelijking, industrialisatie en technologische vooruitgang, lijkt water uit de kraan niets meer te maken te hebben met onze omgeving. Dat maakt het lastig de consequenties in te schatten van gedrag rond water. Schoon water is makkelijk beschikbaar en kost bijna niets, waardoor een breed sentiment heerst dat je ermee kunt doen wat je wilt. Als we toekomstbestendig willen worden, moeten we ons anders tot ons water gaan verhouden. Mens en maatschappij moeten weer dichterbij water komen te staan, om weer in te zien dat het een kostbare hulpbron is die we moeten koesteren en beschermen. Daarbij gaat bewust omgaan met water niet alleen over kwaliteit, maar ook over kwantiteit: zuinig gebruik, hergebruik en het terugdringen van lozingen horen daar vanzelfsprekend bij. Richting 2030 willen we dat steeds meer gebruikers hun waterverbruik en lozingen actief beperken. Daarmee werken we toe naar een situatie waarin geen toename ('standstill') meer optreedt van schadelijke lozingen.

Naar een schone en circulaire waterketen

Het zuiveren van water is altijd met veel succes gedaan, maar door de hoeveelheid industriechemicaliën, metalen, medicijnresten en gewasbeschermingsmiddelen wordt dit steeds lastiger. De grenzen van deze taak en van betaalbare techniek komen in zicht, en bovendien signaleren we voortdurend nieuwe chemische stoffen. Als vies water schoonmaken niet goed meer lukt, is het tijd om kritisch te kijken naar ons handelen.

De huidige manier van zuiveren past niet bij ons toekomstbeeld. We willen niet langer vooral achteraf zuiveren, maar vervuiling structureel voorkomen en water slimmer gebruiken. Schoon houden betekent ook zuinig omgaan met elke druppel: minder lozen, meer hergebruiken en kringlopen sluiten.

We werken hier nu al aan, samen met onze partners. Vanaf het kantelpunt in 2030 vormt dit de nieuwe standaard: het moment waarop onze rol verschuift van vooral stimuleren naar ook gericht sturen, registreren en verantwoordelijkheid nemen voor een circulaire waterketen waarin kwaliteit en kwantiteit hand in hand gaan.

Om in de toekomst over schoon oppervlaktewater, grondwater en drinkwater te beschikken, moeten wij, onze waterketenpartners en de samenleving leren anders te kijken én te handelen.

VAN ONBEWUST OMGAAN MET WATER NAAR BEWUST OMGAAN MET WATER

VAN:

Schoon water is vanzelfsprekend, het is er altijd en het is goedkoop. Daarin worden we helemaal ontzorgd door de overheid.

NAAR:

Schoon water is niet vanzelfsprekend. Water is van levensbelang voor onze welvaart en ons welzijn: om te wonen, te recreëren, om voedsel te verbouwen en voor de natuur. We hebben allemaal een taak om het schoon houden.

Dit betekent onder meer dat we duidelijk moeten inzetten op bewustwording bij bedrijven en inwoners van het belang van een schoon watermilieu.

► Leidend principe 3

**SCHOON WATER IS HET UITGANGSPUNT;
NIET SCHOONMAKEN MAAR SCHOON HOUDEN****VAN SCHOONMAKEN NAAR SCHOON HOUDEN****VAN:**

Drinkwater wordt slechts éénmalig gebruikt en daarna wordt het gebruikte water hoofdzakelijk gezien als een transportmiddel voor afvalstoffen.

NAAR:

Wat schoon is moet schoon blijven. Vervuilende stoffen worden al zo veel mogelijk bij de bron tegengehouden en het gebruikte water wordt vaker dan eens benut voordat het gezuiverd wordt. Samen met gebruikers, gedeelde verantwoordelijkheid voor schoon water.

Dit betekent bijvoorbeeld dat we regenwater niet meer afvoeren via de riolering maar “hergebruiken in huis” of voor de aanvulling van het lokale grond- en oppervlaktewater.

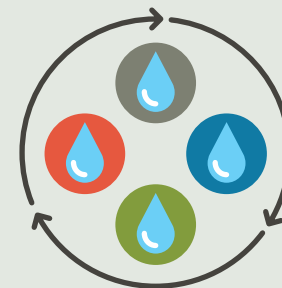
► Leidend principe 4

**WE WERKEN VANUIT EEN GEÏNTEGREERDE
WATERCYCLUS****VAN EEN OPGEKNIPTE WATERKETEN
NAAR EEN GEÏNTEGREERDE WATERCYCLUS****VAN:**

Organisaties binnen de waterketen werken veelal aan hun eigen doelstellingen en de samenleving ziet de overheid als verantwoordelijk voor schoon water.

NAAR:

Schoon water is een verantwoordelijkheid van iedereen, iedereen geeft het water minstens zo schoon af als ze het hebben ontvangen, dat geldt ook voor ons als waterschap.

Dit betekent bijvoorbeeld dat het anders omgaan met regenwater (infiltratie, hergebruik,...) een gezamenlijke opgave is en ook in het kader van de totale keten moet worden beoordeeld en afgewogen.

► Leidend principe 5

WE WERKEN CIRCULAIR

VAN LINEAIR NAAR CIRCULAIR

VAN:

Water wordt eenvoudig en eenmalig gebruikt om onze afvalstoffen in te lozen en mee af te voeren.

NAAR:

Water wordt minimaal eenmaal hergebruikt.

Dit betekent dat we met onze partners en stakeholders inzetten op het sluiten van de waterkringloop. We stimuleren hergebruik van water bij gemeenten en bedrijven, bijvoorbeeld via decentrale zuivering in stedelijke gebieden en circulair watergebruik in de industrie. Ook onderzoeken we waar en hoe we ons gezuiverde effluent verder kunnen zuiveren, wanneer dit water daarmee extra maatschappelijke waarde krijgt, bijvoorbeeld als bron voor beregening of voor aanvulling van het grondwater.

► Leidend principe 6

DE RWZI IS ÉÉN VAN DE OPTIES VOOR HET ZUIVEREN VAN AFVALWATER

VAN DE RWZI ALS DE WASMACHINE VAN DE SAMENLEVING NAAR DE RWZI ALS ÉÉN VAN DE OPTIES OM OM TE GAAN MET AFVALWATER

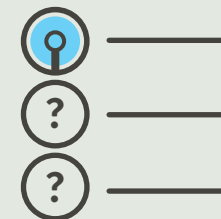
VAN:

Als we maar genoeg investeren kunnen we alle schadelijke stoffen verwijderen.

NAAR:

Het is niet vanzelfsprekend dat het waterschap al het gebruikte water zuivert. Gebruikers hebben ook een rol in het beperken van de afvoer van schadelijke stoffen.

Dit betekent bijvoorbeeld dat we blijven inzetten op het zuiveren van afvalwater op RWZI's maar dat ook andere mogelijkheden in beeld moeten worden gebracht en worden afgewogen zoals lokale zuivering, vermijden of beperken gebruik van water voor de afvoer van schadelijke stoffen.

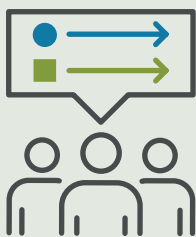
► Leidend principe 7

WE STUREN OP EFFECT

VAN STUREN OP NORMEN NAAR STUREN OP EFFECT EN BEHOEFTE HUIDIGE EN TOEKOMSTIGE GEBRUIKERS

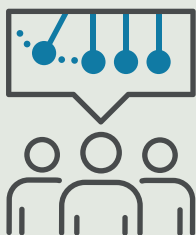
VAN:

Zuiveringsinstallaties zijn uitgelegd voor vele tientallen jaren, staan op een vaste locatie en leveren nagenoeg altijd dezelfde kwaliteit gericht op gestelde normen.

NAAR:

Zuivering richt zich op de specifieke opgave, de doelgroep, de benodigde kwaliteit en het juiste moment om tot (regionaal) maatwerk en flexibele inzet van waterstromen te komen.

Dit betekent bijvoorbeeld dat niet gekeken wordt vanuit wat er nu (technisch) kan en algemeen geaccepteerd is, maar meer vanuit wat er in die concrete lokale situatie nodig is.

Hoe nemen we water mee bij de inrichting van ons gebied

In het Dommelgebied was het uitgangspunt lange tijd het maakbare: met technische oplossingen maakten we het gebied geschikt voor de functies die wij wilden realiseren. Zo ontstond een versnippering van functies als verstedelijking, bedrijvigheid, landbouw, recreatie en natuur. Het streven was het maximaliseren van welvaart, zonder altijd rekening te houden met de natuurlijke inrichting en draagkracht van het watersysteem.

Vandaag zien we dat de grenzen van die maakbaarheid in zicht komen. De druk op het watersysteem neemt toe, zowel op de hoeveelheid als op de kwaliteit van het beschikbare water. Droogte, vervuiling en verstedelijking versterken elkaar waardoor de natuurlijke balans onder druk staat.

Voor een toekomstbestendige leefomgeving is een nieuw evenwicht nodig waarin schoon en voldoende water onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. We combineren technische maatregelen en natuurlijke processen om water langer vast te houden, schoner te houden en beter te benutten. Zo werken we aan een systeem dat zichzelf in stand houdt en meebeweegt met het klimaat en de natuurlijke kringloop.

We streven naar een waterhuishouding die voldoende schoon en gezond water waarborgt voor mens, natuur en economie, veerkrachtige bescherming biedt tegen wateroverlast en droogte, en bijdraagt aan een gezonde leefomgeving met een goed functionerend ecosysteem.

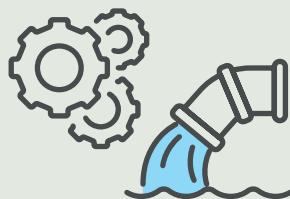
► Leidend principe 8

ER ZIJN GRENZEN AAN HET STUREN VAN WATER

VAN WE PASSEN HET SYSTEEM (TECHNISCH) AAN ONZE WENSEN AAN MAAR ER ZIJN GRENZEN AAN HET STUREN VAN WATER

VAN:

Het watersysteem is gericht op afvoer (voorkomen van wateroverlast) en gebruik van de gronden wordt mogelijk gemaakt door de aanvulling uit grondwater.

NAAR:

Niet alles kan meer overal, we moeten meer aansluiten bij het natuurlijke systeemgedrag.

Dit betekent niet dat we volledig zonder ondersteuning van technische maatregelen kunnen. We hebben een bestaande leefomgeving met historisch gegroeide economische en demografische activiteit. Het gaat om het reduceren van onze afhankelijkheid van technische systemen.

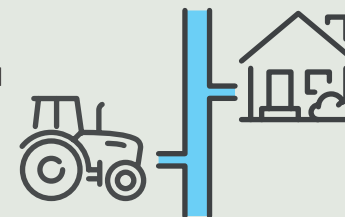
► Leidend principe 9

WE STREVEN NAAR EEN ROBUUSTE INRICHTING

VAN FUNCTIONELE INRICHTING NAAR ROBUUSTE INRICHTING

VAN:

Het watersysteem is geoptimaliseerd voor het afvoeren van water.

NAAR:

Het watersysteem voor kwaliteit en kwantiteit is zo ingericht dat het zelfreinigend vermogen wordt vergroot en dat extremen worden ondervangen (hitte, droogte, wateroverlast).

Dit betekent bijvoorbeeld dat we onze werkwijze aanpassen op de gebiedskenmerken (koppen, flanken, beekdalen) en anderen verleiden en stimuleren mee te gaan in deze ontwikkeling.

► Leidend principe 10

**BIJ INVESTERINGSKEUZEN WORDT MAATSCHAPPELIJKE
WAARDE MEEGENOMEN IN DE AFWEGING****VAN ECONOMISCHE WAARDE CENTRAAL NAAR
LEEFOMGEVING CENTRAAL****VAN:**

Het streven naar maximale economische waardecreatie is leidend. Beleid, investeringen en activiteiten worden beoordeeld op hun bijdrage aan economische groei en welvaart.

NAAR:

De economische waarde blijft belangrijk, maar we kijken breder. We streven naar een evenwicht waarin economische ontwikkeling hand in hand gaat met een gezonde leefomgeving. De waarde van water, natuur en landschap telt mee in onze afwegingen.

Zo groeit onze value case uit tot een brede welvaartsbenadering waarin we leren hoe we natuurlijke, maatschappelijke en economische waarden beter met elkaar kunnen verbinden.

Dit betekent dat we kiezen voor oplossingen die het watersysteem versterken. We vermijden het gebruik van milieubelastende stoffen en zetten in op hergebruik en terugwinning van waardevolle grondstoffen. Zo bouwen we stap voor stap aan een circulaire waterketen die de basis vormt voor een gezonde leefomgeving én een sterke regionale economie.

► Leidend principe 11

**DE BESCHIKBAARHEID VAN WATER IS IN KWALITEIT EN
HOEEVEELHEID BEPERKT****VAN WATER IN OVERVLOED NAAR WATER BESCHIKBAARHEID
BEGRENSD****VAN:**

Elk gebruik van water moet mogelijk zijn. Los van kwantiteit en kwaliteit kunnen we water naar ons eigen inzicht gebruiken als drinkwater, voor landbouw, industrie, recreatie, etc.

NAAR:

Niet alles kan en hoeft overal. We stemmen de beschikbaarheid en kwaliteit af op de functie.

Dit betekent bijvoorbeeld dat we kritisch zijn op nieuwe activiteiten in ons gebied. Initiatiefnemers confronteren met de consequenties (korte en lange termijn) en laten meedenken over alternatieven; hoe willen initiatiefnemers omgaan met water en dit teruggeven aan het systeem?

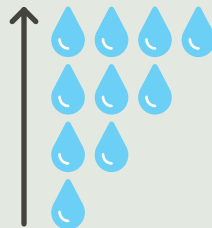
► Leidend principe 12

ZOWEL WATERKWANTITEIT ALS -KWALITEIT BEPALEN KEUZES IN RUIMTELIJKE ONTWIKKELING

**VAN WATERKWANTITEIT ALS ONDERDEEL VAN RUIMTELIJKE
ONTWIKKELING NAAR WATERKWANTITEIT ÉN -KWALITEIT
ALS ONDERDEEL VAN RUIMTELIJKE ONTWIKKELING**

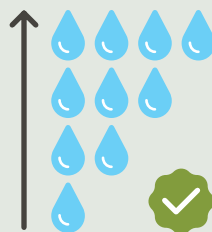
VAN:

In ruimtelijke ontwikkelingen ligt de nadruk op het waarborgen van waterbeschikbaarheid

NAAR:

In ruimtelijke ontwikkelingen ligt de nadruk op het waarborgen van waterbeschikbaarheid binnen grenzen en is de kwaliteit van water afgestemd op de functie ervan.

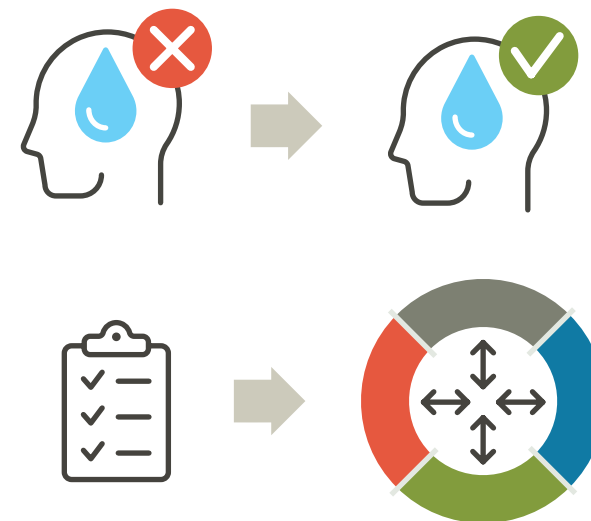
Dit betekent bijvoorbeeld dat we ook nadrukkelijk de (negatieve) consequenties van ruimtelijke ontwikkelingen op de waterkwaliteit in beeld willen brengen en samen kijken hoe die zijn te vermijden of reduceren.

VOORBEELDEN

Het gebruik van de leidende principes kan het beste worden toegelicht aan de hand van enkele voorbeelden. Deze voorbeelden maken duidelijk dat het toepassen van de nieuwe principes leidt tot een andere manier van kijken en/of een andere manier van werken. Aandachtspunt daarbij is wel dat de huidige werkwijze en (afwegings)kaders sterk aanwezig zijn in de organisatie en dat daardoor toch snel wordt teruggevallen op de “oude waarden” en benadering. Het niet alleen starten vanuit een andere principes maar dat ook doorvoeren is de uitdaging.

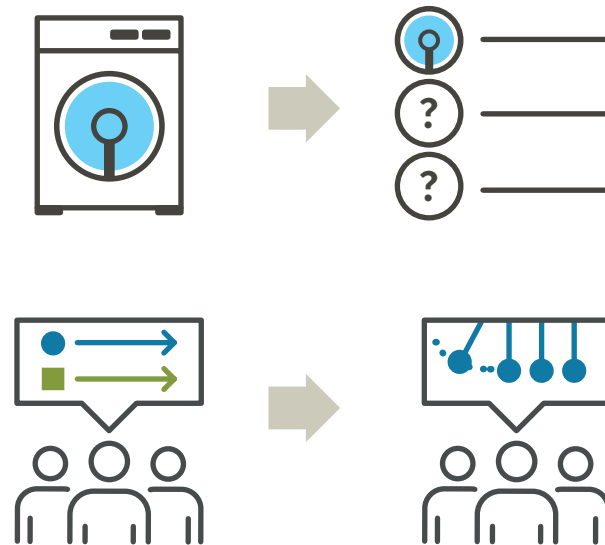
• Samenwerking medicijnen

We werken al enkele jaren samen met andere partners (waterschappen, PNB, GGD, ..) binnen Brabant aan bewustwording rondom medicijnen en de negatieve invloed van medicijnresten op de waterkwaliteit. Inzameling van niet-gebruikte medicijnen bij en met apothekers, Rik retour, wijkwatermetingen, etc. Hier geven we invulling aan bewust watergebruik. Het blijft wel moeilijk ook hier opgave gericht te werken. De taakstelling van de organisaties (“gezondheid hoort als taak bij de GGD en gemeenten”) wordt vaak leidend bij de uitwerking. Om echt opgavegericht te werken zouden we als verschillende partners vanuit een gezamenlijke verantwoordelijkheid moeten werken aan de bewustwording en onze kennis en expertise ook inzetten voor bewustwording bij andere domeinen.

- **Aanpak Zandleij**

Naar aanleiding van de zorgen rondom de waterkwaliteit van de Zandleij is een proces met bewoners gestart om samen meer inzicht te krijgen in de waterkwaliteit en de versturende factoren. We volgen daarbij het principe van het sturen naar het effect in plaats van strikt te sturen op de normen. We sturen naar het effect over een breed scala aan stoffen, waaronder KRW. In het geheel staat echter de rol van de RWZI Tilburg als wasmachine van de samenleving nog steeds centraal. Wanneer we helemaal conform de leidende principes zouden werken dan zouden we binnen de brede aanpak Zandleij nog veel meer naar de verschillende bronnen van vervuiling kijken en kennis, expertise en middelen beschikbaar stellen om ook daar naar oplossingen voor waterkwaliteit te komen.

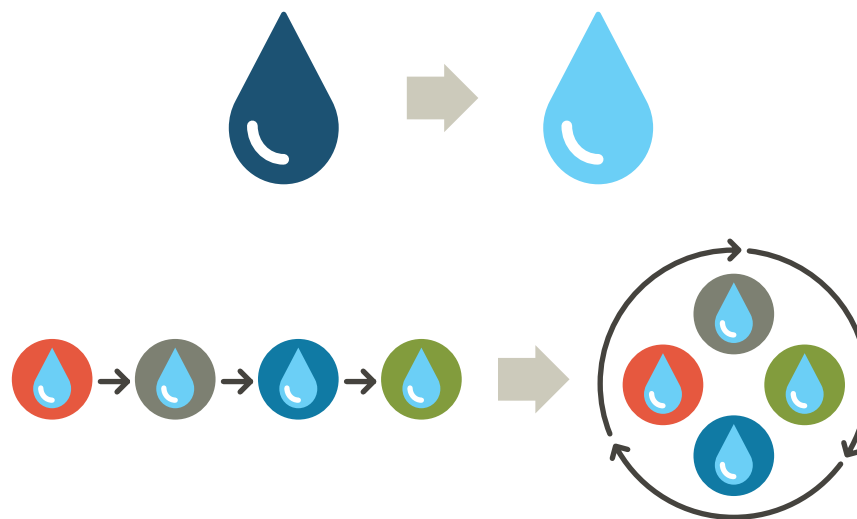
- **Beperken afvoer naar de zuivering**

In het WBP5 is de ambitie opgenomen om in 2027 15% minder regenwater af te voeren naar onze zuiveringen. Daarmee geven we concreet invulling aan het principe denken in schoon in plaats van vuil water. De gedragsverandering en rol die we in deze visie koppelen aan het kantelpunt 2030 – meer regisseren, verantwoordelijkheid nemen en gericht sturen – zijn daarvoor nu al nodig. Deze ambitie vraagt niet alleen technische maatregelen, maar ook houding, samenwerking en eigenaarschap in de hele waterketen.

We verwijzen daarbij naar de gemeenten om uitvoering te geven aan deze opgave, onder meer via onze financiële bijdrageregeling die het afkoppelen stimuleert. Momenteel is Dommelbreed via deze regeling minder dan 1% van het verhard oppervlak daadwerkelijk afgekoppeld. Op basis van de huidige plannen verwachten we dat dit richting 2027 kan toenemen tot ongeveer 3 à 4%.

Dit betreft uitsluitend de projecten die door gemeenten zijn opgevoerd binnen onze regeling. Daarnaast lopen er ook veel projecten buiten deze regeling om. Het totale effect daarvan wordt pas zichtbaar wanneer gemeenten hun Basisrioleringsplannen (BRP) en Stedelijk Waterplannen (SSW) actualiseren en het aangesloten verhard oppervlak opnieuw wordt geïnventariseerd.

De cijfers laten zien dat onze gezamenlijke ambitie groot is, maar het tempo nog beperkt. Als we de beweging willen maken die in deze visie is ingezet, vraagt dit van ons bestuur en organisatie dat we opgavegericht handelen: actief samenwerken, partners aanspreken op gezamenlijke verantwoordelijkheid en zelf het voortouw nemen waar versnelling nodig is.

UITVOERINGSSTRATEGIE

Na besluitvorming door het bestuur werken we stap voor stap aan de vertaling van de nieuwe leidende principes naar een uitvoerbare strategie. Daarbij staat het kantelpunt 2030 symbool voor de omslag die we nu al inzetten: van verkennen en stimuleren naar gericht sturen, regisseren en verantwoordelijkheid nemen.

De gedragsverandering die daarvoor nodig is, begint niet morgen maar vandaag. We handelen opgavegericht, zoeken actief de samenwerking met partners en nemen initiatief waar de opgave dat vraagt. We leren door te doen, experimenteren en bijsturen op basis van praktijkervaring. Het voorbeeld van het beperken van afvoer naar de zuivering laat zien dat deze houding nodig is: de ambitie is groot, maar om echt verschil te maken moeten we als waterschap ook buiten onze formele rol verantwoordelijkheid nemen en samen met gemeenten en bedrijven versnellen.

Daarbij gaat bewust omgaan met water niet alleen over kwaliteit, maar ook over kwantiteit. Zuinig gebruik, hergebruik en het terugdringen van lozingen horen daar vanzelfsprekend bij. Richting 2030 willen we dat steeds meer gebruikers; overheden, bedrijven en inwoners, hun waterverbruik en lozingen actief beperken. Daarmee werken we gezamenlijk toe naar een situatie waarin geen toename ('standstill') meer optreedt van schadelijke lozingen en schoon én voldoende water de norm is.

In dit kader vervolgen we de gesprekken met onze partners. Naast de lopende initiatieven, zoals Zandleij en de bewustwording rond medicijnresten, hebben we uit ronde tafel gesprekken met belanghebbenden een eerste beeld gekregen van partners die met ons de volgende stap willen zetten. In een aantal pilots concretiseren we samen de toepassing van de leidende principes en gebruiken we de ervaringen om een uitvoeringsstrategie te ontwikkelen die werkt in de praktijk. In het WBP6 verankeren we de nieuwe visie. Voor een overzicht van de opbrengst van de ronde tafelgesprekken met onze partners en belanghebbenden verwijzen we naar de bijlage.

STRATEGISCHE OPGAVEN

Bij het verder invullen van de visie Schoon en Gezond Water staan een aantal strategische opgaven centraal die we samen met onze partners moeten oppakken. Deze opgaven vormen het raamwerk van de watertransitie en geven richting aan de keuzes die we de komende jaren maken. Ze vragen niet alleen om technische oplossingen, maar vooral om de houding en samenwerking die eerder in deze visie zijn beschreven: verantwoordelijkheid nemen, opgavegericht werken en leren door te doen.

- **Geen schadelijke stoffen in water**

De waterkwaliteit staat onder druk door milieuvreemde stoffen die via indirecte lozingen van bedrijven en huishoudens, en diffuse lozingen vanuit onder andere de landbouw, in het watersysteem terechtkomen.

- **Water als circulaire grondstof**

Water wordt nu vaak eenmalig gebruikt voor het afvoeren van afvalstoffen. Door hergebruik van water uit bedrijven en zuiveringsinstallaties kunnen we water efficiënter en duurzamer inzetten.

- **Water en bodem sturend**

Het water- en bodemsysteem moet leidend zijn bij ruimtelijke keuzes in Nederland, zoals woningbouw, infrastructuur en landbouw. In plaats van de natuur naar onze hand te zetten, passen we ons aan de natuurlijke kenmerken en grenzen van het systeem — zeker gezien de toenemende droogte en wateroverlast door klimaatverandering.

- **Water fit for purpose**

Niet alles kan overal. Het gebruik van water wordt afgestemd op de beschikbaarheid (kwantiteit) en de vereiste kwaliteit, zodat het doelmatig en verantwoord wordt ingezet.

- **Sturen op effect, niet op norm**

Waterkwaliteitsnormen bepalen nu grotendeels ons handelen. In de toekomst ligt de focus op het effect en het intrinsieke streven naar schoner water, waarbij normen ondersteunend zijn maar niet leidend.

- **Onttrekken en infiltreren in balans**

Een robuust grondwatersysteem vraagt om een duurzame balans tussen het onttrekken van water en het infiltreren van schoon water in de bodem.

- **Water vasthouden waar het kan, afvoeren waar het moet**

Een klimaatrobuust landschap houdt water vast waar dat mogelijk is (ter bestrijding van droogte en hergebruik) en voert het af waar dat noodzakelijk is (ter voorkoming van wateroverlast).

- **Schoon water verdringt historische verontreiniging**

Door het verbeteren van de waterkwaliteit wordt historische verontreiniging geleidelijk teruggedrongen.

Deze strategische opgaven vormen samen het raamwerk voor de watertransitie. De volgende tabel laat zien hoe deze zich in de tijd ontwikkelen: van het kantelpunt in 2030, waarin bewustwording en samenwerking centraal staan, naar de ambitie voor 2050 en de doorkijk daarna, waarin een robuust en zelfregulerend watersysteem de norm is.

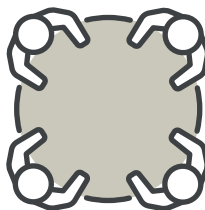
Van het kantelpunt in 2030 via Ambitie in 2050 naar Doorkijk na 2050

DILEMMA	Kantelpunt 2030	Ambitie 2050	Doorkijk na 2050
Naar een schone en circulaire waterketen			
Technologische oplossingen "ontzorgen" of preventie/bewustwording	Bedrijven zijn zich bewust van hun impact en denken mee. Het waterschap stimuleert, reguleert en handhaaft actief op bron-aanpak en hergebruik.	Schadelijke stoffen zijn de uitzondering geworden – lozingen zijn grotendeels verleden tijd	Schoon is de norm
	Huishoudens stoppen bewust met lozen schadelijke stoffen – preventie is geen proef meer, maar praktijk	Preventie is de norm – de meest schadelijke stoffen zijn verdwenen	Schadelijke lozingen bestaan niet meer – schoon gedrag is vanzelfsprekend
	Bewustwording heeft plaatsgemaakt voor actie: sectoren pakken diffuse lozingen samen met ons aan	Grondwater en oppervlaktewater zijn schoon: overstorten en uitspoeling behoren tot het verleden	Schoon water is vanzelfsprekend – diffuse vervuiling is een begrip uit het verleden
Circulair gebruik van water: kartrekker of volger ontwikkelingen	De eerste circulaire waterketen draait: afvalwater is een bron voor landbouw, en natuur (dmv aanvulling grondwater) en mogelijk industrie.	Vraag en aanbod van water zijn gebiedsbreed in balans – kringlopen sluiten is vanzelfsprekend	We kennen geen afvalwater meer – elke stroom is hergebruikt of teruggegeven aan de natuur
Norm- of opgavegericht	We voldoen aan normen én laten zien dat schoon water meer is dan een getal – het gaat om waarde	In 2050 zijn normen niet langer leidend – waarden als gezondheid, natuur en kwaliteit sturen ons handelen	Waterkwaliteitsnormen bestaan niet meer – de waarde van schoon water is vanzelfsprekend
Bewust gebruik en robuuste inrichting			
Proactieve rol in gebiedsontwikkeling om 'Water en bodem sturend' vorm te geven: alleen toetsen of inzet middelen	Water en bodem sturend wordt zichtbaar in gebiedsontwikkeling. We leren water vasthouden, zuinig gebruiken en schoon houden als vanzelfsprekend gedrag.	Water en bodem sturend is de norm. Maatwerk in waterkwaliteit en -kwantiteit is integraal onderdeel van ruimtelijke plannen.	De leefomgeving is volledig afgestemd op het bodem- en watersysteem. Schoon en voldoende water vormen de basis voor brede welvaart.
Water fit for purpose (hoeveelheid en kwaliteit van te gebruiken water), algemeen of gebiedsspecifiek beleid	De eerste gebieden werken al met verschillende kwaliteitsniveaus: schoon(er) waar nodig, slim waar het kan.	Maatwerk in waterkwaliteit is de norm: verspilling en tekorten zijn verdwenen.	Waterkwaliteit is niet langer een vraagstuk – het is vanzelf passend bij elk gebruik
Maatschappelijke waarde en ruimtelijke keuzes			
Onttrekking, infiltratie	We letten niet alleen op hoeveel water er onttrokken wordt, maar ook op de kwaliteit van het infiltrerende water. Het waterschap reguleert en handhaaft op schoon infiltreren en herstel van grond- en oppervlaktewater.	Er is duurzaam evenwicht tussen onttrekken, aanvullen en de kwaliteit van het infiltrerende water. Schoon water stroomt terug het systeem in en versterkt de ecologische balans	Balans is geen streven meer, maar werkelijkheid – ons watersysteem houdt zichzelf gezond en schoon. Onttrekkingen en infiltraties zijn volledig afgestemd op de ecologische kwaliteit van het gebied.
Peilbeheer en afvoer	Omslag zichtbaar van afvoeren naar vasthouden; eerste gebieden werken met flexibel peilbeheer. We zien dat dit ook bijdraagt aan schoner water door minder afspoeling en natuurlijke filtering.	Peilbeheer is gebiedsgericht en adaptief – afgestemd op natuur, landbouw en stad. Waterstanden worden ingezet om zowel kwantiteit als kwaliteit in balans te houden.	Ons landschap is klimaatrobuust: water wordt altijd vastgehouden waar het kan en afgevoerd waar het moet, zonder dat dit de waterkwaliteit schaadt.
Duurzame inrichting watersysteem	Duurzame inrichting is zichtbaar in voorbeeld gebieden: balans tussen water, bodem en gebruik. Schoon en voldoende water vormen daarbij het uitgangspunt.	Het watersysteem stuurt de inrichting – duurzaam, veerkrachtig en robuust. Waterkwaliteit is structureel meegenomen in ontwerp en beheer.	Het systeem houdt zichzelf in balans – mens, natuur en economie draaien mee met water, waarbij schoon water vanzelfsprekend is
Omgaan met historische vervuiling (o.a. door waterbodemsanering)	Schoon water groeit stap voor stap, omdat we historische vervuiling actief terugdringen met steeds schoner water. We combineren sanering met bron-aanpak, zodat nieuwe vervuiling wordt voorkomen.	De balans slaat door naar schoon – historische vervuiling beperkt ons systeem niet langer. Het zelf-reinigend vermogen van het watersysteem is hersteld.	Ons water is schoon zonder erfenis – historische vervuiling bestaat niet meer, en het systeem houdt zichzelf structureel schoon

BIJLAGEN: GESPREK MET ONZE STAKEHOLDERS

De afgelopen maanden hebben we gesprekken gevoerd met onze partners (stakeholders) in het gebied over de visie op schoon en gezond water. We organiseerden Ronde Tafels met vertegenwoordigers van verschillende partijen die belang hebben bij schoon en gezond water en die bereid zijn over hun eigen grenzen heen te kijken.

- landbouw (5 december)
- gemeenten en projectontwikkelaars (13 januari)
- TBO's en milieuverenigingen (23 januari)
- inwoners (11 februari)
- industrie (13 februari)
- Provincie en andere waterschappen (19 maart)

We hebben de leidende principes voorgelegd, toegelicht en om een reactie gevraagd.

De gesprekken leverden een rijke uitkomst op: *“Principes herkenbaar en duidelijk, noodzaak tot verandering breed onderschreven”*

Een korte bloemlezing van een aantal resultaten:

- vanuit de vertegenwoordigers van de landbouw: normen blijven nodig! om te weten tot hoever we moeten gaan en het principe van “de leefomgeving centraal” moet structureel worden geborgd, hoe zorgen we dat dit een integraal onderdeel van elk besluit wordt?
- gemeenten en projectontwikkelaars: het komen tot een geïntegreerde watercyclus vraagt ook om een opgavegerichte financiering (het “ontpotten”)
- TBO's en milieuverenigingen: gevraagd werd expliciet de relatie met de KRW in beeld te brengen en de vraag was hoe we invulling willen geven aan een value case
- inwoners: de oproep was om als waterschap actief het bewustzijn te vergroten!! *“Waterschap laat je tanden eens zien”*
- Industrie: een aantal grotere bedrijven is hier al langer actief mee bezig en denken al strek vanuit schoon water waarbij direct werd aangetekend dat er grote verschillen zijn in bedrijven

De gesprekken waren tevens een uitnodiging voor een vervolgstap, gericht op het verder ontwikkelen van een breed gedragen visie en het samen waarmaken ervan.